

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นและมีประเด็นอะไรบ้างที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น โดยอาศัยเครื่องมือหรือกระบวนการในการวางแผนงาน/โครงการ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 รูปแบบของการศึกษา

3.1.1 ศึกษากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลจากระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ หนังสือสั่งการของทางราชการ และข้อมูลที่ได้จากปฏิบัติงานจริงขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.1.2 ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2544 โดยทำการศึกษาการมีส่วนร่วมตามกรอบแนวความคิดของ John M. Cohen and Norman T. Uphoff ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำแผน

- การรวบรวมข้อมูลและปัญหาของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาใช้ประกอบในการจัดทำแผน

- นำปัญหาของสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นที่ได้รวบรวมมา มาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

- การพิจารณาประเด็นปัญหาที่จะนำมาใช้ในการจัดทำแผน

- การจัดทำแผนตามหลักการและเหตุผลของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

- การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และมาตรการของการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

- การเขียนโครงการตามรายละเอียด และตามลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

- การพิจารณาโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผน

- การนำโครงการที่มีอยู่ในแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด
- การยึดหลักการและเหตุผลโดยเรียงลำดับตามความสำคัญของแต่ละโครงการ
- การดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของกิจกรรม เป้าหมาย ระยะเวลาปฏิทินปฏิบัติงานของแต่ละโครงการ
- การดำเนินงานตามแผนและเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผน

3) การมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้า

- การดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานของแต่ละโครงการ
- การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความก้าวหน้าของกิจกรรมในแต่ละโครงการ
- การใช้งบประมาณ คำนวณค่าต่อการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อม

4) การมีส่วนร่วมประเมินผล

- ข้อมูลในระยะแรก ในช่วงระหว่างดำเนินงานตามขั้นตอนของกิจกรรม ในระยะสุดท้าย และในภาพรวมของแต่ละโครงการในแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น
- การประเมินก่อนและหลังของการจัดการสิ่งแวดล้อมในแต่ละโครงการ
- การประเมินผลความก้าวหน้าและการใช้งบประมาณของแต่ละโครงการ

3.2 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

จากการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการใช้แบบสอบถาม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่การปกครอง ขององค์การบริหารส่วนตำบล บ้านร่อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนด้านสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ประจำปี 2544 ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกสารทางราชการและเอกสารจากแหล่งความรู้ทั่วไป ได้แก่ เอกสาร หนังสือ บทความ วิทยุ โทรทัศน์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 11 หมู่บ้าน 1,600 ครัวเรือน รวม 6,089 คน (แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2544 : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง, 2544) จำแนกเป็น

1. กลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 22 คน กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 10 คน กรรมการหมู่บ้าน 77 คน รวม 110 คน
2. กลุ่มประชาชนทั่วไป คือ กลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เป็นกลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 1,600 ครัวเรือน รวม 6,089 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ศึกษาครั้งนี้ เป็นประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง รวม 419 คน ดังนี้

1. กลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด จำนวน 110 คน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารท้องถิ่น และเห็นว่าไม่มากนักสามารถทำการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน
2. กลุ่มประชาชนทั่วไป ดำเนินการสุ่มอย่างง่าย โดยการประมาณกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 309 ครัวเรือน 309 คน (ครัวเรือนละ 1 คน) โดยคำนวณจากสูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (อ้างใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ที่ระดับความเชื่อมั่น ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$309 = \frac{1,600}{1 + 1,600(0.05)^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อน

3.4 เครื่องมือและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม โดยนำวัตถุประสงค์ของการศึกษามาใช้เป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมทุกๆ ประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคม เป็นลักษณะปลายเปิดแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 การรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการสอบถามระดับการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของประชาชน เป็นลักษณะปลายปิด แบบตรวจสอบข้อมูล โดยให้ตอบถูกหรือผิดและกำหนดการให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการสอบถาม ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ของประชาชนเป็นลักษณะปลายปิด แบบตรวจสอบข้อมูล โดยให้ตอบถูกหรือผิด และกำหนดการให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการสอบถาม ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น โดยเป็นคำถามลักษณะปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ และกรอกข้อความแสดงความคิดเห็น จำนวน 8 ข้อ

3.4.2 วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. จัดสร้างแบบสอบถามเพื่อการใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
2. ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา แล้วแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยได้รับคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุง ไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะใช้ศึกษา จำนวน 40 ราย (ประมาณร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทั้งหมด) ทั้งนี้เพื่อสังเกตว่าแบบสอบถามสามารถสื่อความหมายให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าใจถูกต้องตรงประเด็นหรือไม่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นและชัดเจนตรงกัน

4. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย จากประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านร้อง กำนันตำบลบ้านร้อง และผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน เพื่อขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. ทำการรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่าง ให้ประชาชนในพื้นที่ศึกษา แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนทั่วไป เป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ในคราวที่ผู้วิจัยได้ทำการออกปฏิบัติงานตามหน้าที่ ในแต่ละหมู่บ้าน จนกระทั่งได้ครบทั้ง 419 ชุด

3.5 การประมวลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การประมวลผลข้อมูล

1. เมื่อรวบรวมแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนแล้ว จึงตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 419 ชุด

2. ตรวจสอบให้คะแนนข้อมูลในแต่ละส่วน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

2.1 ข้อมูลในตอนที่ 2 การรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของประชาชน ซึ่งให้ตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ

คำตอบถูกต้อง	ได้	1 คะแนน
คำตอบที่ไม่ถูกต้อง	ได้	0 คะแนน

2.2 ข้อมูลในตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ซึ่งให้เลือกตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า เป็น 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ

ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด	ได้	4 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมมาก	ได้	3 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	ได้	2 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมน้อย	ได้	1 คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	ได้	0 คะแนน

โดยวิธีการคำนวณหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted mean score) (อ้างใน พวงทอง โยธาใหญ่, 2545)

$$WMR = \frac{4F_4 + 3F_3 + 2F_2 + 1F_1 + 0F_0}{TNR}$$

ซึ่งกำหนดให้

WMS	=	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
F_4	=	จำนวนผู้ตอบว่ามีส่วนร่วมมากที่สุด
F_3	=	จำนวนผู้ตอบว่ามีส่วนร่วมมาก
F_2	=	จำนวนผู้ตอบว่ามีส่วนร่วมปานกลาง
F_1	=	จำนวนผู้ตอบว่ามีส่วนร่วมน้อย
F_0	=	จำนวนผู้ตอบว่ามีส่วนร่วมน้อยที่สุด
TNR	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3. บันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล SPSS/PC (Statistical Package of Social Sciences) เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลตามขั้นตอนข้างต้น มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล SPSS/PC (Statistical Package of Social Sciences) ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม ทำการวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางสถิติแสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น มาทำการวิเคราะห์หาค่า น้ำหนักของคะแนน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์วิเคราะห์ผล โดยพิจารณาจากคะแนนรวมเฉลี่ย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

2.1 ได้ 0-7 คะแนน หมายถึง มีการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น อยู่ในระดับ น้อย

2.2 ได้ 8-11 คะแนน หมายถึง มีการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น อยู่ใน ระดับปานกลาง

2.3 ได้ 12-15 คะแนน หมายถึง มีการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น อยู่ใน ระดับมาก

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามและประเมินผล วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean : \bar{X}) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviatin : S.D.) แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์วิเคราะห์ผล โดย พิจารณาจากคะแนนรวมเฉลี่ย ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

3.1 คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3.2 คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมน้อย

3.3 คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมปานกลาง

3.4 คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมมาก

3.5 คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

4. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นที่มีข้อมูล พื้นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการรับรู้ในสิทธิการมีส่วนร่วม และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความ รับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นต่างกัน โดยทดสอบค่าเฉลี่ย (t - test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA or F - test)

5. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ด้วยการนำแบบสอบถามที่มีผู้ตอบ แบบสอบถาม ข้อแสดงความเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ มารวบรวมเป็นหมวดหมู่แล้วจัดแยกออก เป็นประเด็นต่างๆ เพื่อนำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา